

СТАЛИЙ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК, ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І «ЗЕЛЕНИЙ ПЕРЕХІД»

SUSTAINABLE AND INCLUSIVE
DEVELOPMENT, ENVIRONMENTAL
ECONOMICS AND “GREEN TRANSITION”

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.07.049>

УДК 330.15:332.14

JEL: Q20, Q30, Q56, Q58, R11, R58

І.К. БИСТРЯКОВ, д-р екон. наук, проф.,
завідувач відділу методології сталого розвитку
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна
e-mail: bystryakoveco@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6482-7099>

Д.В. КЛИНОВИЙ, канд. екон. наук, доц., с. н. с.,
провідний науковий співробітник відділу методології сталого розвитку
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна
e-mail: klinko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3034-8097>

Н.В. КОРЖУНОВА, канд. екон. наук, с. н. с.,
провідний науковий співробітник відділу методології сталого розвитку
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна
e-mail: nata7vk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0075-7284>

ПРИРОДНО-РЕСУРСНІ АКТИВИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ

Проведено ідентифікацію природно-ресурсних активів як капіталу природно-ресурсного походження з визначенням їх властивостей, що формують умови ефективного просторового розвитку територіальних утворень з досягненням бажаних ознак якості життя населення. Охарактеризовано природно-ресурсні

Ц и т у в а н н я: Бистряков, І., Клиновий, Д., Коржунова, Н. (2024). Природно-ресурсні активи як фактор забезпечення якості життя населення територіальних утворень. *Економіка України*. 67. 07 (752). 49-69. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.07.049>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

активи в ролі джерел доданої вартості, які в разі їх залучення до господарського обігу за допомогою механізмів полісуб'єктного управління і публічно-приватного партнерства забезпечують підтримку високих рівнів резильєнтності простору життєдіяльності й якості життя.

Ключові слова: природно-ресурсний актив; просторовий розвиток; якість життя; територіальне утворення; резильєнтність.

Сьогодні усвідомлення ролі природних ресурсів як економічних активів пов'язують з трьома головними процесами: 1) інституціоналізацією природно-ресурсних відносин, яка має економіко-правовий характер і відбувається через упорядкування прав власності в природно-господарській сфері; 2) активізацією капіталізації природних ресурсів, тобто їх перетворенням на повноцінний капітал та його інтеграцією як складових багатства в економічний обіг; 3) децентралізацією територіального управління, у тому числі щодо природних ресурсів, з ознаками, характерними для постіндустріального суспільства. Цей тренд також набирає обертів і в нашій країні. У свою чергу, розвиток економіки за вказаними позиціями привів до появи, поряд з усталеними економічними категоріями «природні ресурси» (natural resources) і «природний капітал» (natural capital), нової категорії — «природні активи» (natural assets). Уперше ці дефініції було детально розрізнено в нині класичній праці Дж.К. Бойса «Від природних ресурсів до природних активів» (Bouse, 2001), у якій автором проведено відокремлення поняття власне ресурсу з фізичними споживчими властивостями від активу як інструменту, що приносить користь і формує відповідні вартості. В іншій праці Дж.К. Бойса і М. Пастора «Створюючи природні активи» (Bouse, Pastor, 2001) автори досить ґрунтовно розглянули можливості реалізації стратегій формування природних активів громад шляхом залучення природних ресурсів до господарського обігу з окресленням таких ознак, як належність до певного власника і здатність приносити дохід. Крім того, зроблено акцент на тому, що природні ресурси стають активами, коли люди мають право на доступ до їх використання. У цьому контексті було запропоновано й чотири базові стратегії для перетворення природних ресурсів на активи, включаючи інвестування для капіталізації природних активів; можливість їх передачі від одних власників до інших; інтерналізацію управління природними активами місцевими громадами і асигнування коштів публічного сектору для встановлення прав громадян різних верств населення.

За наступні 20 років поняття «природно-ресурсний актив» було розширене й доповнене новими ознаками, зокрема, такими як грошова оцінена вартість, спеціальний правовий статус юридично визнаного активу, його врахування у відповідній системі обліку активів тощо. Поняття природно-ресурсних активів стало використовуватися не лише щодо природних ресурсів сировинного призначення, але й до тих, які відносяться до екосистемних ресурсів. Останнє має особливе екологічне значення, оскільки відкриває

широкі можливості для активного управління природними ресурсами як складовими оточуючого середовища, які значною мірою визначають якість життя населення і резильєнтність територіальних утворень у цілому.

Окремо слід наголосити, що надання природним ресурсам статусу дієвих активів сприяє процесу максимізації усієї сукупності корисних ефектів, охоплюючи економічну, екологічну й соціальну сфери діяльності. За таким підходом, використання природного капіталу в економіці, по суті, дозволяє підвищувати здатність господарських систем до самовідтворення і забезпечувати в кінцевому підсумку ознаки стійкості просторового розвитку.

Проблемі ефективного використання природно-ресурсних активів з позицій забезпечення реконструктивного розвитку територіальних утворень присвячено не так багато уваги, що підтверджується обмеженою кількістю публікацій на цю тему. Отже, маємо зосередитися на деяких працях колективу авторів Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, присвячених питанням формування системи механізмів управління природними ресурсами в умовах децентралізації, а також створення фінансово-економічного механізму реконструктивного розвитку України на принципах децентралізованого управління природними ресурсами шляхом підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу. Такі відомі дослідники, як М.А. Хвесик (2017; 2020; 2021), І.К. Бистряков, Д.В. Клиновий (2018), О.О. Веклич (2020; 2021), В.М. Колмакова (2020), розкривають питання забезпечення добробуту і екологічної безпеки населення, упорядкування просторової системи управління природно-ресурсними активами тощо. Доробки інших авторів, зокрема Г.М. Шевченко (2020), С.М. Остапчук і Н.Г. Царук (2019), присвячені в тому числі аспектам використання й обліку природно-ресурсних активів за окремими сферами природокористування.

Варто уваги й те, що останнім часом активізувалися дослідження, пов'язані з формуванням актив-орієнтованого підходу до розвитку територіальних громад, який полягає в тому, що розвиток громади відбувається переважно на основі її активів (*asset-based community development*). На відміну від традиційної для публічного управління концентрації уваги на первісних потребах і відповідних проблемних завданнях, цей підхід зосереджується на сильних сторонах і наявних активах громади. До них належать людські, фізичні, фінансові, культурні, політичні активи, які нерозривно пов'язані між собою і є необхідними для підтримки розвитку територіальних громад (Шпильова, Львіна, 2018). Утім, очевидно, що подібний підхід має застосовуватися не замість, а нарівні з традиційними поглядами на розвиток територіальних утворень.

У цілому, на основі аналізу праць різних авторів (зокрема, Б.В. Буркинського, О.О. Веклич, А.І. Білоусова, Л.В. Близна, Дж.К. Бойса, І.В. Замули, Н.М. Малюги, В.В. Микитенко, Х.О. Патицької, І.О. Петровської, В.В. Ромашенко, Н.І. Хумарової, Г.М. Шевченко, Л.Е. Шнейдмана, Ю.Б. Шпильової та інших) можна сказати, що поняття природно-ресурсного активу, яке сфор-

мувалося протягом останніх двох десятиліть, посіло своє окреме місце в системі понять і категорій інвайронментальної економіки. З огляду на це, сьогодні важливо зосередитися на специфічних рисах категорії «природно-ресурсний актив», зокрема, на тому, що вона, з одного боку, характеризує ознаки природних явищ, а з іншого — будучи економічною характеристикою, відображає їх вартісні ознаки. У раніше опублікованих працях (Хвесик, 2017; Хвесик, Бистряков, Клиновий, 2018) увагу приділено природно-ресурсному активу як природному ресурсу, залученому до господарського обігу. Проте нині очевидною стала необхідність осучаснення і розширення деяких положень. Зокрема, це стосується подальшої ідентифікації самого поняття природно-ресурсного активу, систематизації його ознак з боку як виробничо-енергетичних і сировинних ресурсів, так і складових екосистеми та чинників формування середовища життєдіяльності. На перший план також виходять питання ідентифікації особливостей впливу природно-ресурсних активів на процес забезпечення відповідної сучасним європейським вимогам якості життя населення, чому досі не приділялося належної уваги.

Отже, **мета статті** — розкрити змістові ознаки осучасненого поняття природно-ресурсного активу, що характеризується як засіб резильєнтного розвитку різноманітних територіальних утворень і фактор забезпечення якості життя населення.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ АКТИВ»

Категоріальне визначення поняття природно-ресурсного активу доцільно проводити на основі комплексного порівняння і поєднання системних ознак з низки понять, включаючи такі як «актив», «природні умови», «природні ресурси», «природний капітал», «природне багатство», «природно-ресурсний потенціал» тощо. З цих позицій необхідно зосередити увагу на структурних ознаках формування природного багатства з визначенням у ньому місця й ролі природних ресурсів, природного капіталу і природно-ресурсних активів.

Традиційно «природне багатство» відносилось до невироблених нефінансових матеріальних ресурсів, хоча, з сучасних позицій, це твердження може бути оскаржене. Так, зокрема, природні ресурси можуть створюватися як сировина або готовий продукт або, наприклад, як відходи в процесі господарської діяльності людини. Отже, характеристика класифікаційних ознак природного багатства і природно-ресурсних активів має бути відповідним чином оновлена.

Основа для природного багатства складає природно-ресурсний потенціал (ПРП), який являє собою емерджентну сукупність потенціалів окремих видів природних ресурсів і умов, що характеризує потенційні можливості отримання від них благ і послуг для задоволення потреб суспільства. Під природними ресурсами, у сукупності з природними умова-

ми, розуміємо природний сировинно-енергетичний базис життєдіяльності як продуктивне середовище проживання людини і біоти. У такому розумінні природні ресурси належать до умов життєдіяльності, які є прямим носієм і джерелом вартості, на відміну від природних умов, які є не стільки джерелом, скільки факторами формування споживної і мінової вартості. Щодо поняття «природний капітал», то ця категорія відображає здатність природних ресурсів у процесі інтеграції до господарського обігу стати джерелом отримання нової вартості, маючи при цьому споживну й мінову вартість одночасно. Таким чином, вони являють собою специфічний вид капіталу природного походження, який володіє притаманними всім капіталам якісними ознаками.

Поняття «природний капітал» і «природне багатство» є близькими, але не тотожними. Так, природний капітал — це сукупність ресурсів, які мають споживну і мінову вартість і можуть бути використані в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних і культурних потреб людини і суспільства. Натомість, природне багатство, будучи складовою національного багатства, визначається як накопичений у держави матеріально-енергетичний ресурс природного походження, що актуалізує потенціал його безпосереднього використання у виробництві в умовах ринку. Природне багатство в цілому також можна розглядати як таке, що поділяється на фундаментальну частину, тобто суто капітал, і похідну від нього частину, а саме активи. Актив — це той капітал, який інтегрований у господарський обіг і бере участь у створенні доданої вартості як засіб або предмет праці. Очевидно, що чим більше фундаментальної складової природного багатства переведено до складу активів, тим ефективніше працює економіка. Отже, «природний капітал» є поняттям ширшим, ніж «природне багатство», оскільки включає як актуальні, так і потенційні ознаки використання ресурсів у виробництві, а «природне багатство» — лише актуальні ознаки (Пирожков, Хвесик, 2015, с. 14—15).

Водночас основними ознаками природного активу є його економічна віддача як ставка отриманого доходу від використання капіталу і складової багатства. Він характеризує актуальний або потенційний дохід, отримуваний суб'єктом господарювання, який здійснює по відношенню до такого капіталу вже зафіксовані відповідним чином права власності (володіння, користування, розпорядження тощо), включаючи права присвоєння новоствореної вартості. Отже, природно-ресурсний актив слід розглядати як «актуальний» ресурс, тобто такий, що готовий до використання і в певний спосіб інституціоналізований у виробничу систему «активного» природного капіталу. Такий активний ресурс інтегрується в господарський обіг відповідним суб'єктом господарювання, який використовує його для отримання нової вартості. З цих позицій вельми доречною є характеристика природних активів з позиції «зеленої» економіки, у якій увага зосереджується на зростанні добробуту населення за рахунок ефективного використання природних ресурсів. Відповідно, отримання вигоди відбувається в

Рис. 1. Схема формування новоствореної вартості в природно-господарській системі
Джерело: побудовано авторами.

результаті збільшення чистих грошових потоків як від прямого використання ресурсів у вигляді сировини і джерела енергії, так і від надання екосистемних послуг. З приводу цього ряд дослідників (Буркинський, Хумарова, Шевченко, 2020, с. 13) зазначають, що сумарний обсяг природних ресурсів відрізняється від обсягу природних активів на величину тієї частини ресурсів, які не приносять вигоди, а, навпаки, вимагають витрат, тобто є пасивною частиною природного капіталу.

З огляду на це, нами запропоновано загальну структурно-логічну схему формування новоствореної вартості в природно-ресурсній сфері з визначенням сукупності складових, задіяних у процесі створення природного багатства в національному господарському просторі (рис. 1).

На рис. 1 по-новому окреслено роль природно-ресурсної сфери. Зокрема, зосереджено увагу на її представленні у вигляді зростаючого ланцюга ієрархізованих складових, починаючи з блоку «природні ресурси і умови» і завершуючи блоком «природно-ресурсні активи». У такому разі «природні ресурси і умови» становлять інтерес як компоненти природних продуктивних сил, наявних у господарському просторі. Далі блок «природно-ресурсний потенціал» відображає емерджентну функцію, тобто таку, що створює комплекс системних ефектів від сполучення різних видів природних ресурсів і умов, а також формує відповідне середовище життєдіяльності людини, яке дозволяє потенційно використовувати продуктивні сили природи для задоволення потреб населення.

В умовах організації розвинутих господарських відносин з'являється можливість залучення «природних ресурсів і умов» як капіталу в економічний обіг. Отже, у природних об'єктів крім фізичного продуктив-

ного потенціалу з'являються ознаки товару і капіталу, з наявною споживною і міною вартістю, а також здатністю створювати нову вартість, тобто капіталізуватися.

На наступному рівні частина природного капіталу, яка володіє актуальним потенціалом щодо використання у виробництві, переходить до категорії природного багатства, тобто тієї складової національного багатства, яка у своїй основі несе природні продуктивні сили матеріального, а саме сировинно-енергетичного характеру, або ж набуває екологічного чи нематеріального значення. Останнє стосується її прояву як складової екосистеми, що може надавати, наприклад, екосистемні послуги, або ж слугує культурним надбанням чи туристичним брендом, створюючи специфічне високоякісне середовище буття людини, яке має свою цінність, ціну і вартість.

На вищому ієрархічному рівні природний об'єкт, який набув ознак капіталу й багатства і став власністю конкретного власника, будучи повноцінно інтегрованим у господарський обіг, починає функціонувати як матеріальний або нематеріальний актив, який приносить потік вигод для конкретного суб'єкта господарської діяльності.

У поданому на схемі вигляді природно-ресурсна сфера функціонує в просторі розвинутих господарських відносин, що передбачає наявність належного інституційного середовища. Інституційного супроводу потребують процеси не тільки перетворення природного капіталу на багатство і активи, але й інклюзії, упорядкування економічних і фінансових відносин. Відповідним чином, з урахуванням наявності природно-ресурсних активів, необхідно переосмислити й ідентифікацію таких явищ, як господарський простір, господарський обіг тощо. Окремим дуже важливим аспектом є те, що природні активи здатні брати участь у створенні не тільки підприємницького доходу, а й різноманітних видів ренти, а отже, у появі зазначеної комплексної категорії новоствореної вартості (*new value*), включаючи й екосистемні ефекти.

Таким чином, природно-ресурсний актив являє собою активну складову природного багатства, уречевлену в матеріальній (тіла й сили природи) і нематеріальній (права використання, інтелектуальної власності, особливий правовий статус та ін.) інституціоналізованих формах, що несе в собі мінову й споживну вартість, і в результаті залучення якого в господарську діяльність створюється додана вартість, а також формуються потоки вигоди від прямого і опосередкованого використання природних ресурсів.

Очевидно, що для повноцінної ідентифікації природних ресурсів як активів необхідно розглянути також їх класифікацію, яку нами запропоновано проводити одночасно з позицій ідентифікації їх належності до складу явищ природи і наявності в них загальновизнаних ознак економічних активів. Відповідно, за характером участі в господарському процесі виокремлено оборотні й необоротні, а за ступенем ліквідності — ліквідні й неліквідні природно-ресурсні активи. Нарешті, за функціональною роллю в процесі економічного відтворення нами охарактеризовано природно-ресурсні ак-

Таблиця 1. Системно-структурна класифікація природно-ресурсних активів

Класифікаційна ознака	Класифікаційні типи природно-ресурсних активів	Приклади і складові природно-ресурсних активів
За характером участі в господарському процесі	<p><i>Необоротні</i> як та частина природного капіталу, що багаторазово бере участь у процесі його господарської діяльності й має тривалість використання понад один рік</p> <p><i>Оборотні</i> як сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу з терміном використання до одного року</p>	<p>Водні, земельні, лісові, мінерально-сировинні, екосистемні та інші ресурси, що використовуються як основні засоби, джерела сировини, транспортні артерії, нематеріальні активи та іншим чином протягом тривалого строку</p> <p>Запаси у виробництві й готова продукція природно-ресурсного походження — вирощена і зібрана сільгосппродукція, включаючи ліс, добута мінеральна сировина, запаси водних ресурсів, призначені для реалізації і використання протягом виробничого циклу; дебіторська заборгованість, наприклад, за реалізовані природно-ресурсні об'єкти або товарний продукт природно-ресурсного походження тощо</p>
За ступенем ліквідності	<p><i>Неліквідні</i> як такі, що зовсім не можуть бути конвертовані в грошову форму або можуть (без втрати своєї вартості), але тільки протягом досить значного періоду часу</p> <p><i>Ліквідні</i> як такі, що можуть бути швидко конвертовані в грошову форму</p>	<p>Земельні ресурси, водні джерела, лісові масиви, природно-рекреаційні, повітряні, вітроенергетичні, геотермальні ресурси, енергія припливів і відливів, кліматичні ресурси, ландшафти тощо</p> <p>Запаси готової продукції (мінеральна сировина, вода, ліс, біологічні продукти), призначеної для реалізації за умов наявності відповідного попиту; потенційно ознак ліквідних активів можуть набути земельні й лісові ресурси за умов наявності розвинутого ринку таких активів; цінні папери, емітовані шляхом сек'юритизації природних ресурсів</p>
За функціональною роллю в процесі економічного відтворення	<p><i>Природно-ресурсні активи</i> — засоби у сфері виробництва, що використовуються як засоби і предмети праці й проявляють їх вартість використання</p> <p><i>Природно-ресурсні активи</i> — невиробничі засоби, що використовуються в еко-</p>	<p>Водні, земельні, лісові, мінерально-сировинні, рекреаційні та інші ресурси як джерело сировини, енергії і просторові ресурси</p> <p>Екосистемні ресурси; лісові насадження екологічного призначення; природно-заповідні тери-</p>

Закінчення табл. 1

Класифікаційна ознака	Класифікаційні типи природно-ресурсних активів	Приклади і складові природно-ресурсних активів
За функціональною роллю в процесі економічного відтворення	логічних цілях, у результаті чого виявляється їх вартість невикористання <i>Природно-ресурсні активи — предмети обігу, які представлено у вигляді готових виробів, призначених для реалізації</i>	торії; пам'ятки природи, парки, біота, що охороняються законом Готові для споживання ліс, біо-ресурси, вода, видобута мінеральна сировина тощо

Джерело: складено авторами.

тиви — засоби у сфері виробництва, які виявляють свою вартість використання, а також природно-ресурсні активи — невиробничі засоби, використовувани з екологічними цілями, у результаті чого проявляється їх вартість невикористання. У цілому, на основі наведеної системно-структурної класифікації можна зробити висновок, що будь-якому природно-ресурсному активу одночасно притаманні дві групи ознак: перша — як такому, що є природним капіталом, або ж прямо походить від природного капіталу і має в основі своєї дохідності природні продуктивні сили; друга — це базові ознаки активу, тобто господарського інструменту, який певним чином інституціоналізований у господарський процес, тобто відносно якого впорядковано відносини власності й який несе в собі мінову і споживну вартість, використовується безпосередньо або опосередковано в господарському процесі, при цьому створюються нові цінності й нова вартість у вигляді чистих доходів суб'єкта господарювання (табл. 1).

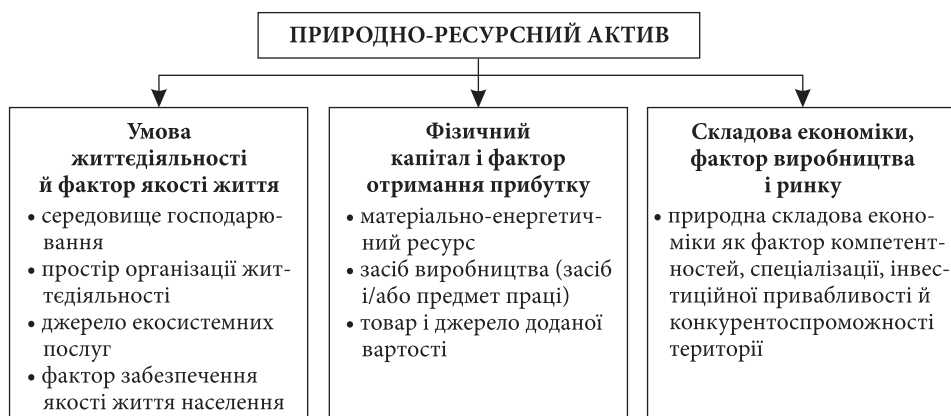

Рис. 2. Класифікаційні ознаки природно-ресурсних активів територіального утворення

Джерело: побудовано авторами.

Отже, природно-ресурсні активи, по-перше, відіграють роль факторів, що формують господарський простір з відповідними умовами життєдіяльності й характеристиками якості життя; по-друге, виступають у ролі фізичного капіталу в системі суспільного виробництва в якості матеріально-енергетичного ресурсу як засіб виробництва, товар і джерело доданої вартості; по-третє, у ринкових умовах в комплексі є чинниками формування інвестиційної привабливості, компетенцій і конкурентоспроможності територіальної економіки. У систематизованому, зведеному вигляді класифікаційні ознаки природно-ресурсного активу відображено на узагальнюючій схемі (рис. 2).

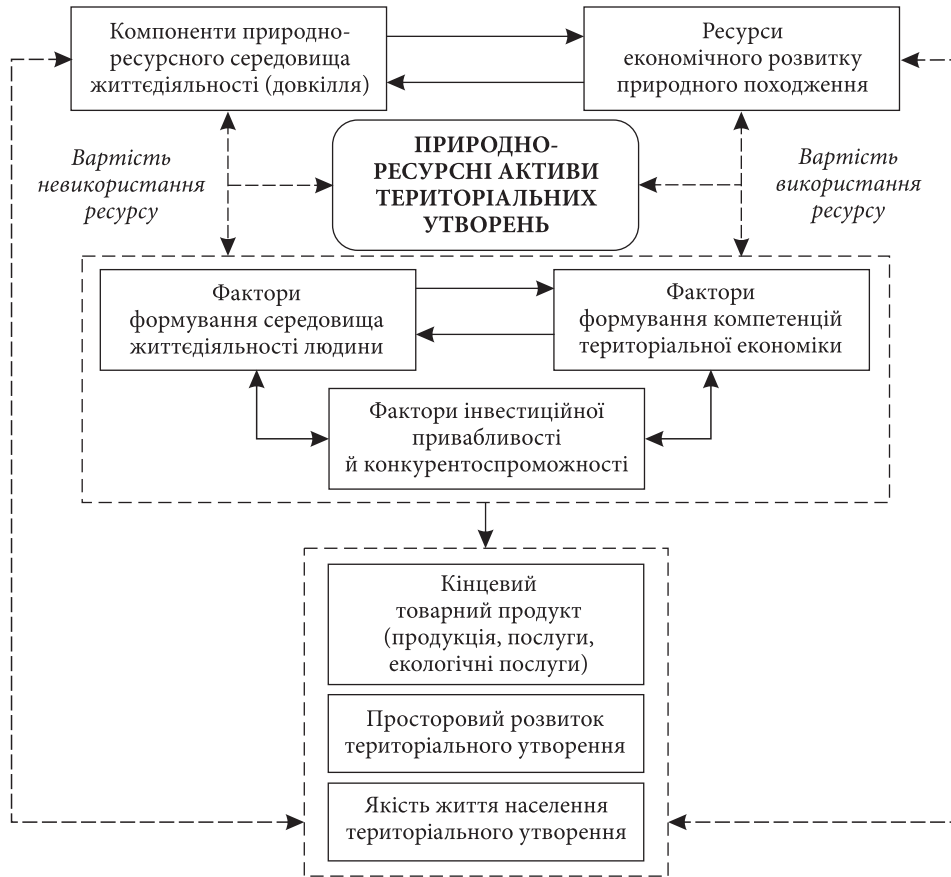
Сьогодні для повоєнної реконструктивної розбудови України за європейськими підходами маємо визначити саме ту властивість природно-ресурсних активів, яка виступає як фактор формування умов для забезпечення високого рівня якості життя людини і розвитку ефективних форм організації життєдіяльності територіальних спільнот.

ПРИРОДНО-РЕСУРСНІ АКТИВИ ЯК ФАКТОР РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ Й ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

У першу чергу слід зазначити, що з методологічної точки зору сам природно-ресурсний комплекс виступає об'єднувальною складовою просторового розвитку, який інтегрує в єдине ціле територіальні утворення з відповідною системою територіального управління. Отже, його можна впевнено розглядати як основу їх функціонування. Водночас за актив-орієнтованого підходу увагу слід зосереджувати на тому, що кожні окремі територіальні утворення являють собою унікальні поєднання природно-ресурсного потенціалу, виробництва, населення та інших різноманітних ресурсів. Розумне використання цього різноманіття дає можливість формувати високо-ефективну територіальну економіку із своїми ключовими компетенціями, виробничою спеціалізацією і місцем у глобальній економічній системі. З подібних позицій повоєнний розвиток в Україні має орієнтуватися на взаємно інтегрований процес упорядкування господарських систем територіальних утворень (громади, регіону, країни тощо) під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів, загроз і ризиків відповідно до ресурсних можливостей територій та інтересів стейкхолдерів.

У забезпеченні якості життя населення природно-ресурсним активами, поряд з іншими видами капіталу, належить важлива роль, оскільки вони є частиною територіального багатства. Завдання полягає в тому, щоб знайти ефективні інструменти їх імплементації у систему сучасних ринкових відносин задля виконання ряду важливих функцій як інструменту просторового розвитку з формування і функціонування територіального господарського простору. Загальну схему системного впорядкування цього процесу наведено на рис. 3.

Насамперед природні ресурси як складові екосистеми проявляють дуалістичний характер. У такому випадку, поряд з сировинно-енергетичною,

Рис. 3. Природно-ресурсні активи в системі забезпечення просторового розвитку і якості життя населення
Джерело: побудовано авторами.

суттєвою стає їх екологічна функція, яка є цінною для забезпечення якості життя, створення сприятливого і комфортного середовища життєдіяльності завдяки забезпеченню, наприклад, формування привабливих ландшафтних умов для проживання, продуктивної праці й відпочинку населення. За цією функцією природно-ресурсні активи є винятково суспільно важливими складовими економіки, оскільки відображають загальне благо і тому повинні перебувати під суспільним контролем. Отже, у системі обліку активів їх слід відповідним чином обліковувати як такі, що мають екологічну цінність і виступають фактором формування середовища життєдіяльності людини. До загальносуспільного завдання, таким чином, відноситься і підтримка нормального стану таких активів, за яку повинні нести відповідальність органи публічного управління відповідних рівнів, залежно від масштабу територіального утворення, що розглядається.

Механізми інтеграції таких активів у господарський обіг передбачають, по-перше, деволюцію прав від вищестоящих органів управління місцевим органам публічної влади в їх управлінні, тобто перерозподіл влад-

них повноважень для передачі відповідної частини прав власності щодо природних активів від одних власників іншим; по-друге, інтерналізацію управління природними активами місцевими громадами. Зі свого боку, зусилля органів публічного управління місцевого рівня мають бути спрямовані на підтримку таких активів у належному стані для виконання ними зазначених екологічних функцій, насамперед, як чинників формування належної якості життя. Необхідно також вказати на той факт, що нова вартість і відповідні їй вигоди, створені в результаті залучення подібних природно-ресурсних активів до господарського обігу, належать переважно до категорій прихованої вартості й неявних соціальних, екологічних, репутаційних вигод. Для ефективного управління такими активами необхідно створювати відповідні методики їх оцінювання як джерел потоків доходів. Це стосується і так званих екосистемних активів, асиміляційного потенціалу природно-господарських систем, природно-ресурсних комплексів як складових територіального виробничого чи туристичного бренду тощо. Їх вартісна балансова оцінка має враховувати екологічні характеристики екосистемного значення. У цілому наявність активів такого роду в територіальній економіці має розглядатись як основа для появи активів іншого призначення.

Різниця між цими двома типами активів, тобто пов'язаними із складовими середовища життєдіяльності й сировинно-енергетичними ресурсами економічного розвитку, полягає в механізмах забезпечення економічної віддачі від природних ресурсів як капіталу. В першому випадку ця віддача забезпечується переважно природними механізмами взаємодії між собою складових екосистем з мінімальним втручанням людини, яке має підтримуючий характер. У другому випадку людина активно втручається в природні процеси і використовує безпосередньо природні ресурси як сили й тіла природи у виробництві, експлуатуючи їх як засоби і предмети праці, впливаючи на якісні й кількісні ознаки ресурсу з використанням відповідних засобів техніки і технологій, що, поряд з продуктивними силами природи, виступають факторами виробництва, посилюючи віддачу від перших (Клиновий, Петровська, 2024).

В умовах одночасного прояву обох сторін дуалістичного характеру вартості природного капіталу цілком очевидно, що в системній сукупності критерієм ефективності природокористування є досягнення стану перманентного еколого-економічного балансу, за якого забезпечуються постійне відтворення природних ресурсів і резильєнтність природно-антропогенної екосистеми території, які, у свою чергу, забезпечують формування високоефективної і конкурентоспроможної територіальної економіки. Зрозуміло, що це може бути досягнуто комодифікацією і монетизацією використання природних ресурсів як активів у обох розглянутих нами напрямках, тобто шляхом їх перетворення на активний продуктивний і товарний капітал, у опосередкованому екосистемному і безпосередньому виробничому аспектах.

ОЦІНЮВАННЯ І УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИМИ АКТИВАМИ

Природно-ресурсні активи мають оцінюватися з позицій як виробничої, так і екосистемної цінності й вартості їх використання / невикористання в господарському обігу. Відповідно, їх залучення в територіальну економіку в будь-який спосіб повинне мати не безкоштовний характер у вигляді плати як за пряме, так і за опосередковане використання ресурсу, включаючи використання природних об'єктів як джерел ресурсів і енергії, а також для отримання різноманітних екосистемних послуг. Також очевидно є необхідність урахування в оцінках природно-ресурсних активів факторів альтернативної вартості й часу шляхом застосування дисконтованих оцінок на основі відповідної норми дохідності й оцінювання зміни вартості капіталу в часі:

$$Va = f(P; I; E; C; R; K; T),$$

де Va — вартість природно-ресурсного активу, функція від таких факторів, як: P — ринкова ціна ресурсу, попиту і пропозиції на нього; I — дохід від використання ресурсів; E — соціально-екологічна цінність активу як складової екосистеми і джерела екосистемних послуг; C — витрати на використання, відновлення і охорону ресурсу; R — еколого-економічний ризик природокористування; K — норми дохідності (соціальної ставки дисконтування); T — фактор часу.

Вибір варіантів тих чи інших напрямів використання природних ресурсів як активів має бути забезпечений шляхом організації відповідної взаємодії усіх ключових груп стейкхолдерів (влади, бізнесу, громади), з урахуванням «інтересів» самої природної екосистеми, яка повинна виступати як окрема специфічна «зацікавлена сторона» господарського процесу, що вимагає до себе уваги з позицій збереження свого стану, відновлення й відтворення її складових. Представниками їх інтересів повинні бути органи влади і громадські організації.

Відповідно, потоки інвестування в природно-ресурсні активи територіальної економіки також мають рухатися за двома напрямками. По-перше, як екологічні інвестиції у охорону й відновлення компонентів довкілля, метою яких є капіталізація цих активів як складових територіальної екосистеми. По-друге, як інвестиції у виробництво товарів і послуг з використанням активів природно-ресурсного походження як безпосередніх матеріально-енергетичних джерел територіального розвитку. Результатом подібної організації інвестиційного процесу стають зростання обсягів виробництва і доходів суб'єктів господарювання, забезпечення належної якості життя населення території і загальної резильєнтності територіального утворення (Клиновий, Петровська, 2023). Узагальнюючи бачення дослідників цього питання (Hafele et al., 2022; Martin, Sunley, 2015), можна сформулювати сутність економічної резильєнтності, яка полягає в задоволенні внутрішніх потреб простору господарської діяль-

ності в самозбереженні й розвитку за допомогою безперервної зміни структури її потенціалу. Водночас вектор забезпечення резильєнтності має збігатися з пошуком відповідної інноваційної моделі розвитку територіальних утворень.

У зв'язку з тим, що наразі забезпечення резильєнтності територіальних утворень в Україні має бути узгоджене із загальними напрямками повоєнної реконструкції України, постає питання низької ефективності традиційних шляхів, які виправдовували себе в минулому. Щоб втілити в нашій країні європейський тренд інституційного забезпечення резильєнтності господарського простору територіальних утворень, слід звернутися до загального концепту просторового планування саме з європейських позицій, але це інше питання, якому буде присвячено подальші статті авторів. Утім, під територіальним утворенням у даному випадку розуміємо будь-яку формально й неформально інституціоналізовану сукупність стейкхолдерів, що окреслена контуром господарської діяльності відповідного простору.

У контексті сказаного необхідно звернути увагу на те, що резильєнтність передбачає не лише досягнення гомеостатичної рівноваги після порушення нормального функціонування, але й вихід на траєкторію зростання. Цей процес супроводжуватиметься розширенням і підвищенням якості функціональних компетенцій і загальної результативності економіки. Саме це дозволяє повноцінно використовувати, нарівні з працею людей, фінансовими і виробничими ресурсами, також і продуктивні сили природи для відновлення господарства в процесі реконструктивного розвитку. За рахунок доступних місцевих ресурсів відбувається відновлення ключових ознак якості життя населення на рівні базових матеріальних, духовних і соціальних потреб, а також формування смарт-спеціалізації територіальної економіки.

Належна організація інвестиційної діяльності й управління територіальними природно-ресурсними активами передбачає залучення до господарського обігу природного капіталу через відповідні адміністративні, економіко-правові й фінансово-економічні механізми. У сучасних умовах це пов'язано із застосуванням полісуб'єктних стейкхолдерських управлінських підходів і розвитком публічно-приватного партнерства (ППП) за участі підприємницьких структур і громадських об'єднань (Хвесик, Бистряков, Клиновий, 2020). За умов ефективної організації публічно-приватних відносин природні ресурси як активи мають надаватися в управління підприємницьким структурам або об'єднанням громадян органами територіального управління, включаючи загальнодержавний, регіональний, місцевий рівні, за спільної участі й під контролем структур публічного управління. Сьогодні застосовувані у світі моделі публічно-приватного партнерства досить добре вивчено, проте в нашому випадку увагу доцільно зосередити на тих його моделях, які характеризуються двома основними форматами. Перший — це типи партнерства, у яких співробітництво між державним і приватним секторами базується виключно на договірно-

контрактних зв'язках без створення структур спільної діяльності, що є можливим і з бізнесом, і з громадськими організаціями. Другий — охоплює типи партнерства з інституційною природою, що передбачає співпрацю між державним і приватним секторами в межах певного володіння, включаючи створення окремої спільної структури, у якій у той чи інший спосіб зафіксовано державну / муніципальну й приватну частку власності (Клиновий, Петровська, 2023; Хвесик, 2019).

РОЛЬ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ АКТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ

В економічній площині системне впорядкування простору життєдіяльності, пов'язане з інтеграцією природно-ресурсних активів у господарський обіг, приведе до створення нових, реконструкції пошкоджених і реновації існуючих виробничих потужностей; відновлення функціонування поселенської та міжпоселенської інфраструктури; переходу на високопродуктивні технологічні уклади, організації у місцевій економіці високооплачуваних робочих місць, створення привабливих умов праці, стимулювання бізнес-ініціатив стейкхолдерів і забезпечення врахування їх думки в проектуванні й плануванні територіального розвитку. У свою чергу, збільшення зайнятості й доходів домогосподарств спричинить зростання платоспроможного попиту і подальший розвиток місцевої економіки.

У соціальних аспектах екологоорієнтоване відновлення загального простору життєдіяльності людини здатне сформувати привабливий імідж території для повернення вимушених мігрантів, позитивно вплине на якість життя населення завдяки забезпеченню його потреб у належних житлових умовах, товарах і послугах, а також безпеки життєдіяльності в цілому, з урахуванням умов особливого періоду. Створення привабливих умов для проживання, продуктивної діяльності й відпочинку людей; економія часу за рахунок упорядкування транспортних мереж і потоків значною мірою сприятимуть приросту населення територій.

Екологічні чинники залучення природних активів у процес реконструкції господарства територій, а саме — відновлення стану територіальних екосистем і біорізноманіття, мінімізація наслідків впливу бойових дій на довкілля, формування екологічних каркасів, забезпечення «зеленого» енергетично-технологічного переходу, розбудова екологічної поселенської мережі тощо, так вплинуть на якість життя, що суттєво зменшиться рівень забрудненості територій, сформується безпечне й екологічне середовище для роботи, проживання і відпочинку населення, у тому числі й забезпечення екологічно чистими продуктами харчування. Важливим наслідком стане усвідомлення населенням іміджу території як безпечного, комфортного, екологічно чистого й привабливого для проживання місця, що приведе до таких позитивних демографічних зрушень, як зниження захворю-

ваності й смертності, зростання тривалості життя тощо, стане чинником формування додатного міграційного сальдо, повернення населення на території, з яких воно вимушено виїхало через бойові дії, отже, сприятиме нормалізації демографічної ситуації у цілому в країні та регіонах.

Ефективне залучення природного капіталу як економічного активу до господарського процесу під впливом відповідних правових, економічних, фінансових, соціальних та інших чинників здатне відчутно посприяти реконструктивному просторовому розвитку країни та її території, поліпшенню якості життя населення і резильєнтності національного господарства.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Окреслені контури умов інтеграції природних ресурсів у господарський обіг з їх комодифікацією як економічних активів є дієвим фактором забезпечення просторового розвитку територіальних утворень. Саме в інтерпретації тріади розглянутих ролей — як сировинного фактора організації і забезпечення виробництва, фізичного капіталу і джерела природної та інших видів ренти, а також екосистемної організації життєдіяльності на території — формуються умови для комфортного проживання населення. Окремо це стосується можливостей розвитку на основі унікальної природно-ресурсної бази ключових компетенцій, галузей смарт-спеціалізації, зон зростання і драйверів розбудови територіальної економіки, забезпечення процесу самоорганізації збалансованого природокористування тощо.

У складних умовах, у яких опинилась Україна, перспективні напрями її розвитку мають базуватися на таких реконструктивних проектах, які б відповідали сучасним принципам сталого фінансування і вимогам зеленої таксономії ЄС. Звісно, це вимагає переосмислення економічною наукою методологічних засад організації простору життєдіяльності територіальних утворень, що, у свою чергу, потребує осучаснення категоріальної бази опису процесу, за рахунок використання якої матимемо можливість змінити світогляд нашого буття, а відтак сформуванню ефективну комбінаторику і алгоритми побудови кращого майбутнього для країни та її регіонів. Насамперед, це стосується широкого запровадження в Україні форсайт-проекування і майстер-планування територіального розвитку.

Вирішення окресленого проблемного питання передбачає акцентування уваги на ефективному залученні до господарського процесу природного капіталу як економічного активу під впливом відповідних правових, економічних, фінансових, соціальних та інших чинників, що сприятиме реконструктивному просторовому розвитку країни та її територій у повоєнному періоді, поліпшенню якості життя населення і резильєнтності господарства в цілому. З таких позицій перспективи подальших дослі-

джен пов'язані з ідентифікацією концепції залучення природно-ресурсних активів до господарського обігу за рахунок формування інноваційних організаційно-правових, економічних і фінансових механізмів їх використання, а також з напрацюванням інституціональних перетворень, спрямованих на формування ефективного полісуб'єкта управління природно-ресурсними активами на основі продуктивного партнерства влади, бізнесу і громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Boyce, J. (2001). From Natural Resources to Natural Assets. *New Solutions. A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*. Vol. 11. Iss. 3. P. 267—288. <https://doi.org/10.2190/5QPY-TPE0-JP5W-5>
- Boyce, J., Pastor, M. (2001). Building Natural Assets: New Strategies for Poverty Reduction and Environmental Protection. Political Economy Research Institute, University of Massachusetts, 2001. 26 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/23693627_Building_Natural_Assets_New_Strategies_for_Poverty_Reduction_and_Environmental_Protection
- Хвесик, М. (ред.) (2017). Формування системи механізмів управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів. Київ, ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. 595 с. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000010435>
- Хвесик, М. (ред.) (2020). Формування просторової системи управління природно-ресурсними активами. Моногр. Київ, ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. 464 с. URL: https://library.nusta.edu.ua/depository/Електронні%20книжки/Монографії/Монографія%202020_заг_ред_Хвесик_ДУІЕПСРНАНУ_ФОРМУВАННЯ%20ПРОСТОРОВОЇ%20СИСТЕМИ%20УПРАВЛІННЯ.pdf
- Хвесик, М. (ред.) (2021). Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення. Моногр. Київ, ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 148 с. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/12/220120141057192-1767.pdf>
- Хвесик, М., Бистряков, І., Клиновий, Д. (2018). Фінансово-економічний механізм реконструктивного розвитку України на засадах децентралізованого управління природними ресурсами. *Економіка України*. 61. 3 (676). 3-20. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.03.003>
- Веклич, О. (2020). Сутнісна характеристика екосистемних активів територіальних громад. *Ефективна економіка*. № 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.17>
- Веклич, О. (2021). Рамковий концепт оцінювання екосистемних активів територіальних громад. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. № 9 (28). С. 43—49. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/183398>
- Колмакова, В. (2020). Ключові ознаки оцінювання екосистемних активів. *Business, Economics, Sustainability, Leadership and Innovations (BESLI)*. Iss. 5. P. 23—28. URL: <https://www.besli.org/index.php/besli/article/download/41/40>
- Шевченко, Г. (2020). Збалансування чинників управління природно-ресурсними активами рекреаційно-туристичної сфери національної економіки. *Бізнес Інформ*. № 12. С. 82—90. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_12_0_82_90

- Остапчук, С., Царук, Н. (2019). Облік водних, земельних та біологічних активів в контексті управління сталим розвитком: вибір пріоритетного вимірника. *Облік і фінанси*. № 2. С. 36—47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_2_7
- Шпильова, Ю., Ільїна, М. (2018). Формування актив-орієнтованого підходу до розвитку територіальних громад. *Бізнес-навігатор*. Вип. 1 (2). С. 63—67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_1%282%29__13
- Пирожков, С., Хвесик, М. (ред.) (2015). Економічна оцінка природного багатства України. Моногр. Київ, ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. 396 с. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16048.030.pdf
- Буркинський, Б., Хумарова, Н., Шевченко, Г. (2020). Деякі аспекти державного управління природними активами в Україні. *Економічні інновації*. Т. 22. № 1 (74). С. 8—19. [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1\(74\).8-19](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1(74).8-19)
- Клиновий, Д., Петровська, І. (2024). Природно-ресурсні активи як інструменти просторового розвитку та фактори якості життя. У: Підприємництво та бізнес-адміністрування у воєнний час: сучасні виклики, тренди та трансформації. Матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 1—28 лютого 2024 р.). П.Т. Бубенко, О.Ю. Палант, О.О. Рудаченко (редколегія). Харків, ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 372 с. С. 173—175. URL: https://knameedu-my.sharepoint.com/:b/g/personal/vitalina_konenko_kname_edu_ua/EVDD1m50PIBDuyNj_-JIfyUB9CQRB99LYJqVijHI_UJycg?e=ZfQenT
- Клиновий, Д., Петровська, І. (2023). Природні активи у територіальній економіці. У: Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання. Матер. міжн. наук.-практ. конференції. За заг. ред. І.І. Рекуненка, В.В. Сулим. Суми, Сумський державний університет. 404 с. С. 36—38. URL: https://management.biem.sumdu.edu.ua/docs/t_2023.pdf
- Hafele, J., Barth, J., Le Lannou, L-A., Bertram, L., Tripathi, R., Kaufmann, R., Engel, M. (2022). A framework for economic resilience: guiding economic policy through a social-ecological transition. ZOE Institute for Future-fit Economies. *Transformation Policy Brief*. No. 9-12. URL: https://zoe-institut.de/wp-content/uploads/2023/10/ZOE_Economic_Resilience_Framework.pdf
- Martin, R., Sunley, P. (2015). On the Notion of Regional Economic Resilience: Conceptualization and Explanation. 51 p. URL: <https://www.geog.cam.ac.uk/files/research/projects/cger/Onthenotion.pdf>
- Хвесик, М., Бистряков, І., Клиновий, Д. (2020). Публічно-приватне партнерство в забезпеченні сталого просторового розвитку. *Економіка України*. 63. 1 (698). 3-23. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.01.003>
- Хвесик, М. (ред.) (2019). Публічно-приватні форми забезпечення сталого просторового розвитку України. Моногр. Київ, ДУ ІЕПСР НАН України. 723 с. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000015965>

Надійшла 09.04.2024

Прорецензована 17.04.2024

Доопрацьована 02.05.2024

Підписана до друку 08.05.2024

REFERENCES

- Boyce, J. (2001). From Natural Resources to Natural Assets. New Solutions. *A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*. Vol. 11. Iss. 3. P. 267-288. <https://doi.org/10.2190/5QPY-TPE0-JP5W-5>
- Boyce, J., Pastor, M. (2001). Building Natural Assets: New Strategies for Poverty Reduction and Environmental Protection. Political Economy Research Institute, University of Massachusetts. 26 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/23693627_Building_Natural_Assets_New_Strategies_for_Poverty_Reduction_and_Environmental_Protection
- Khvesyuk, M. (Ed.) (2017). Formation of system of natural resource management mechanisms in the context of European integration processes. Kyiv. 595 p. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000010435> [in Ukrainian].
- Khvesyuk, M. (Ed.) (2020). Formation of spatial management system of natural resource assets. Kyiv. 464 p. URL: https://library.nusta.edu.ua/depository/Електронні%20книжки/Монографії/Монографія%202020_заг_ред_Хвесик_ДУІЕПСРНА-НУ_ФОРМУВАННЯ%20ПРОСТОРОВОЇ%20СИСТЕМИ%20УПРАВЛІННЯ.pdf [in Ukrainian].
- Khvesyuk, M. (Ed.) (2021). Ukraine's natural resource potential: ensuring the well-being and environmental safety of the population. Kyiv. 148 p. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/12/220120141057192-1767.pdf> [in Ukrainian].
- Khvesyuk, M., Bystriakov, I., Klynovyi, D. (2018). Financial and economic mechanism of Ukraine's reconstructive development on the bases of decentralized management of natural resources. *Economy of Ukraine*. 61. 3 (676). 3-20. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.03.003> [in Ukrainian].
- Veklych, O. (2020). Essential characteristic of ecosystem assets of territorial communities. *Efficient Economy*. No. 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.17> [in Ukrainian].
- Veklych, O. (2021). Frame-concept of valuation of ecosystem assets of territorial communities. *Environmental Economics and Sustainable Development*. No. 9 (28). P. 43-49. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/183398> [in Ukrainian].
- Kolmakova, V. (2020). Key Signs of Ecosystem Assets Valuation. *Business, Economics, Sustainability, Leadership and Innovations (BESLI)*. Iss. 5. P. 23-28. URL: <https://www.besli.org/index.php/besli/article/download/41/40> [in Ukrainian].
- Shevchenko, H. (2020). Balancing the Management Factors of Natural-Resource Assets of the Recreation and Tourism Sphere of the National Economy. *Business Inform*. No. 12. P. 82-90. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_12_0_82_90 [in Ukrainian].
- Ostapchuk, S., Tsaruk, N. (2019). Accounting for Water, Land and Biological Assets in the Context of Sustainable Development Management: The Choice of a Main Meter. *Accounting & Finance*. No. 2. P. 36-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_2_7 [in Ukrainian].
- Shpyliova, Yu., Il'yina, M. (2018). Advancing active-oriented approach to the development of territorial communities. *Business Navigator*. Vol. 1 (2). P. 63-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_1%282%29__13 [in Ukrainian].
- PyrozHKov, S., Khvesyuk, M. (Eds.) (2015). Economic assessment of the natural wealth of Ukraine. Kyiv. 396 p. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16048.030.pdf [in Ukrainian].

- Burkynskiy, B., Khumarova, N., Shevchenko, H. (2020). Some aspects of state governance of natural assets in Ukraine. *Economic innovations*. Vol. 22. No. 1 (74). P. 8-19. [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1\(74\).8-19](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1(74).8-19) [in Ukrainian].
- Klynovyi, D., Petrovska, I. (2024). Natural resource assets as spatial development tools and quality of life factors. In: Entrepreneurship and business administration in war-time: contemporary challenges, trends and transformations. Proc. int. sci.-pract. Internet conf. (Kharkiv, Feb 1-28, 2024). P.T. Bubenko, O.Yu. Palant, O.O. Rudachenko (editorial board). Kharkiv. 372 p. P. 173-175. URL: https://knameedu-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/vitalina_konenko_kname_edu_ua/EVDD1m50PIBDuyNj_-JIfyUB9CQRB99LYJqVijHI_UJycg?e=ZfQenT [in Ukrainian].
- Klynovyi, D., Petrovska, I. (2023). Natural assets in the territorial economy. In: Management paradigms of sustainable development and inclusive economic growth. Proc. int. sci.-pract. conference. I.I. Rekunenko, V.V. Sulym (Eds.). Sumy. 404 p. P. 36-38. URL: https://management.biem.sumdu.edu.ua/docs/t_2023.pdf [in Ukrainian].
- Hafele, J., Barth, J., Le Lannou, L.-A., Bertram, L., Tripathi, R., Kaufmann, R., Engel, M. (2022). A framework for economic resilience: guiding economic policy through a social-ecological transition. ZOE Institute for Future-fit Economies. *Transformation Policy Brief*. No. 9-12. URL: https://zoe-institut.de/wp-content/uploads/2023/10/ZOE_Economic_Resilience_Framework.pdf
- Martin, R., Sunley, P. (2015). On the Notion of Regional Economic Resilience: Conceptualization and Explanation. 51 p. URL: <https://www.geog.cam.ac.uk/files/research/projects/cger/Onthenotion.pdf>
- Khvesyuk, M., Bystriakov, I., Klynovyi, D. (2020). Public-private partnership in sustainable spatial development. *Economy of Ukraine*. 63. 1 (698). 3-23. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.01.003> [in Ukrainian].
- Khvesyuk, M. (Ed.) (2019). Public-private forms of ensuring sustainable spatial development of Ukraine. Kyiv. 723 p. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000015965> [in Ukrainian].

Received on April 9, 2024

Reviewed on April 17, 2024

Revised on May 2, 2024

Signed for printing on May 8, 2024

Ihor Bystriakov, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Head of the Department of Sustainable Development Methodology
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
60, Tarasa Shevchenka Blvd, Kyiv, 01032, Ukraine
Dmytro Klynovyi, PhD (Econ.), Associate Professor, Senior Research Fellow,
Leading Research Fellow of the Department
of Sustainable Development Methodology
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
60, Tarasa Shevchenka Blvd, Kyiv, 01032, Ukraine
Nataliia Korzhunova, PhD (Econ.), Senior Research Fellow,
Leading Research Fellow of the Department
of Sustainable Development Methodology
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
60, Tarasa Shevchenka Blvd, Kyiv, 01032, Ukraine

NATURAL RESOURCE ASSETS AS FACTOR
FOR ENSURING THE QUALITY OF LIFE
OF TERRITORIAL ENTITIES' POPULATION

The concept of natural resource asset is defined as a component of natural wealth institutionalized in the economic process and embodied in tangible and intangible forms, which has exchange and consumption value, and as a result of it being involved in economic activity by economic entities added value is created and flows of benefits are obtained from use of natural resources as goods, means and factors of production.

It has been established that any natural resource asset simultaneously has two sets of features, the first of which is characteristic of it as capital of natural origin, and the second as an asset. On this basis, a generalized classification of natural resource assets is proposed. They are identified as capital that exhibits a dualistic value of use / non-use, is involved in reconstructive development, on the one hand, as a component of the natural environment and a factor in the formation of human life activity environment, and on the other hand — as a resource and a factor in the resilient development of territorial entities. Essential features of economic systems' resilience have been revealed, based on them the prediction is made about reaching homeostatic equilibrium after disruption of their normal functioning and the beginning of the growth trajectory, which will be accompanied by the expansion and improvement of the quality of competences, the effectiveness of the territorial economy with the involvement of natural resource assets.

Natural resource assets are characterized as spatial development tools, which simultaneously play three roles in the social production system — raw material and energy resources, means and factors of production development and commodity-market relations, as well as quality of life factors. The potential positive effects of natural resource assets integration into the economic circulation on the population's quality of life have been identified, including enhancing the environmental safety of the economy, formation of attractive conditions for economic activity and population's living, which will contribute to the normalization of the demographic situation in the country.

Keywords: *natural resource asset; spatial development; quality of life; territorial entity; resilience.*